

Presidenterna Joaquim Chissano i Moçambique och Nelson Mandela i Sydafrika hör till undantagen bland ledare i Afrika eftersom de båda har avgått enligt konstitutionens regler.

Foto: Ferhat Momade/AIM

Makten och grundlagen

Ur tidskriften Södra Afrika nr. 3 2009

Nigers president Mamadou Tandja är ännu en i raden av afrikanska presidenter som bryter mot grundlagen för att sitta kvar vid makten. Nu är de tolv stycken som passerat bäst före-datum.

I ÖVER HÄLFTEN AV KONTINENTENS LÄNDER infördes i början av 1990-talet grundlagsändringar som bland annat innebar flerpartival, pressfrihet och tidsbegränsade ämbetsperioder för presidenten. Därmed skulle man förhindra livslångt presidentskap som slutade först i statskupp eller döden, eller båda.

Men under senare år har scenen förändrats. Det började med Sam Nujoma i Namibia som 1999 ändrade grundlagen för att sitta kvar en tredje period. Han fick sällskap av presidenterna Abdou Diouf i Senegal, Lansana Conte i Guinea, nu avlidne Gnassingbé Eyadéma i Togo, bortgångne Omar Bongo i Gabon, Blaise Compaore i Burkina Faso, Idriss Deby i Chad, Zine el-Abidine Ben Ali i Tunisien och Yoweri Museveni i Uganda.

År 2008 gick Abdelaziz Bouteflika i Algeria och Paul Biya i Kamerun med i klubben. Det var Biya som 1996 införde tidsbegränsningen men som strök den när hans egen avgång närmade sig.

I MALAWI, NIGERIA OCH ZAMBIA försökte sig presidenterna på samma manöver men stoppades av civilsamhället, media och de politiska partierna. Det finns även exempel på presidenter som avgår med hedern i behåll, som Nelson Mandela i Sydafrika och Joaquim Chissano i Moçambique.

Försöken att ändra ämbetsperioder pågick medan den afrikanska enhetsorganisationen OAU förvandlades till Afrikanska

Unionen. I dess konstitution finns a en rad demokratiska principer som möjliggör sanktioner mot grundlagsvidriga ändringar av nationellt styre.

Där finns säkerhetsrådet, det panafrikanska parlamentet och utvecklingsprogrammet Nepad med sitt Peer Review Mechanism, avsett just för att man ska hålla ett öga på varandras sätt att styra sina länder.

ÅR 2007 ANTOG AU EN DEKLARATION om demokrati, val och styrelsesätt där artikel 23 definierar grundlagsvidriga änd-

ringar av styret som ett "illegalt sätt att nå eller vidmakthålla makt", inbegripet tillägg eller översyn av grundlagen. För närvarande pågår arbete med att utforma sanktioner mot regeringar som fifflar med detta men deklARATIONEN har ännu inte börjat tillämpas, sanktioner har endast genomförts mot statskupper och det finns inget prejudikat mot en sittande president.

Och saken blir ju inte bättre av att Libyens president Moamar Khadaffi, som varit ordförande för AU under året, från denna position har uttryckt sin motvilja mot demokrati.

KERSTIN BJURMAN